

Варава І.П., доктор філософії,
Сачук Д.Б., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КОСМІЧНА КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ: ЗАГРОЗИ І ВИКЛИКИ НОВОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Кіберзлочинність є неминучим наслідком глобалізації інформаційних процесів. Проте, у період глобалізації швидкий розвиток інформаційних технологій, новітніх систем комунікацій і комп'ютерних мереж супроводжується зловживанням цими технологіями зі злочинною метою.

Зростаюча кількість кіберзлочинної діяльності на підприємствах, постійне вдосконалення інформаційних технологій і нові можливості «вдосконалення» інструментів їх скоєння створюють серйозні економічні загрози для глобальних інформаційних мереж.

В умовах гібридної війни, тотального використання засобів масової інформації та її комунікаційних складових частин особливої актуальності набуває попередження основних загроз кіберзлочинності. Проблематика кіберзлочинності сьогодні непокоїть як державу в цілому, окремих господарюючих суб'єктів, так і практично кожну особу. Серйозно проблема кіберзлочинності проявилася у космічній галузі.

Сьогодні космічна галузь є недослідженою. Потребує правового регулювання вивчення підстав відповідальності в галузі космічної діяльності. Для цього необхідним є дослідження нормативних актів на національному та міжнародному рівні.

За сучасних умов стрімкий розвиток інформаційних технологій в світі та необхідність обміну інформацією через використання глобальної інформаційної мережі інтернет реально створюють сприятливий клімат як

для наземних, так і космічних електронних злочинних посягань: незаконного доступу до державних та приватних комп'ютерних баз даних; баз даних фінансово-кредитних установ (внутрішніх банківських комп'ютерних систем); телефонних комунікацій; комп'ютерних систем підприємств; наукових установ і навчальних закладів; привласнення коштів з банківських рахунків інших осіб, у тому числі і на території інших держав світу.

Основним нормативним актом, що визначає підстави відповідальності за порушення в космічній сфері на глобальному (міжнародному) рівні є Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами. Відповідно до статті 1 Конвенції, термін «шкода» означає позбавлення життя, тілесне пошкодження або інше пошкодження здоров'я; або знищення або пошкодження майна держав, або фізичних або юридичних осіб, або майна міжнародних міжурядових організацій [3].

Згідно зі статтею 2 Конвенції, держава, що запускає об'єкт, несе абсолютну відповідальність за виплату компенсації за шкоду, завдану його космічним об'єктом на поверхні землі або повітряному судну в польоті.

Статтею 3 Конвенції визначено: «Якщо в будь-якому місці, окрім поверхні Землі, космічному об'єкту однієї держави, що його запускає, або особам чи майну на борту такого космічного об'єкта завдано шкоди космічним об'єктом іншої держави, що його запускає, то остання несе відповідальність тільки в тому разі, коли шкоди завдано з її вини або з вини осіб, за яких вона відповідає»[5].

Попри десятиліття освоєння космосу, лише зараз Канада та інші країни світу вирішили осучаснити свій Кримінальний кодекс.

Канада має на меті внести поправки до свого Кримінального кодексу, щоб дозволити судове переслідування своїх астронавтів, які вчиняють злочини на Місяці, а також під час польоту, пише IFLS.

По суті, будь-який злочин, скоєний на Місяці або під час космічного польоту, розглядатимуть так, начебто його скоїли в Канаді.

«Член канадського екіпажу, який під час космічного польоту вчинить дію або бездіяльність за межами Канади, яка, якби її скоїли в Канаді, була злочином, що підлягає звинуваченню, вважають такою, що вчинив цю дію або бездіяльність в Канаді», — говорить поправка до кримінального законодавства Канади [1].

Сюди ж належать злочини, скоєні на поверхні Місяця. Пропонована поправка внесена після того, як Канада приєдналася до NASA, Європейського космічного агентства (ЄКА) та Японського агентства аерокосмічних досліджень (JAXA) у підписанні проекту Lunar Gateway, планованої невеликої космічної станції, яка курсуватиме навколо Місяця місячною орбітою.

Імовірно, це означає, що канадські астронавти досі могли вчиняти злочини під час перебування на Міжнародній космічній станції без жодних юридичних наслідків.

Причому дебати довкола космічного беззаконня не зовсім гіпотетичні. Так, у 2019 році уродженку США астронавтку Енн Макклейн звинуватили в скоєнні першого в історії злочину в космосі, коли вона нібито використала комп'ютер МКС для доступу до банківських онлайн-записів свого колеги [4].

Звинувачення згодом визнано помилковими, але весь цей інцидент порушив питання про можливі злочини в космосі. Професор Рам Джаху, один із провідних світових експертів з міжнародного космічного права з Університету Макгілла в Канаді, назвав цю справу терміновим сигналом до дії для ухвалення нових правових норм [2].

«Достатньо логічно і наполегливо необхідно, щоб такі правила були однаковими для всіх астронавтів, незалежно від того, що вони громадяни різних країн», — сказав Джаху.

Космічна діяльність має сьогодні вагоме значення. Зазначена діяльність є сьогодні ще не достатньо дослідженою. Одним із питань, щопотребують поглибленого вивчення, є підстави відповідальності в галузі космічної діяльності.

Література

1. Біленчук П., Малій М. Кіберсвіт у новому тисячолітті. Хто вони: кіберзлочинці, кібершахраї, кібертерористи? *Юридичний вісник України*. 2019. № 39. С.14-15.
2. Біленчук П., Малій М. Космічна й електронна кіберзлочинність: загрози і виклики нового тисячоліття. *Юридичний вісник України*. 2019. № 41. С.14.
3. Біленчук П.Д., Кобилянський О.Л., Малій М.І. Е-суспільство: цифрове майбутнє України: монографія. Київ: УкрДГРІ, 2019. 292 с.
4. НАСА розслідує перший злочин у космосі. *BBC News Україна*: веб-сайт URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49458155> (дата звернення: 09.11.2022 р.).
5. Гуртовенко О.Л. Дія кримінального права на міжнародній космічній станції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021.№ 1. С. 331–336.